HOD BERÁNKA A VYVEDENÍ Z EGYPTA

Původ materiálu
Lenka Freitingerová
Pořadí v lekci
22

Žalmy 136,1+10a+11-Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné. Ranil Egypt v jeho prvorozených a vyvedl Izraele z jeho středu, jeho milosrdenství je věčné.

liturgické čtení-Ex 12,21-28

KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI

– **nejvýznamnější svátek** lidu izraelského byly **Velikonoce** (ve SZ *pascha*, v křesťanské tradici pašije). Izrael se při nich rozpomínal, tzn. zpřítomňoval si vysvobození z egyptského otroctví. Z otroků se stalo společenství putujících, kterým i v zaslíbené zemi zůstává povědomí, že země náleží Hospodinu a jim je jen svěřena. Slavnost měla svůj pevný rituál. Jak má být slaven tento svátek, je popsáno v Ex 12.

Soustřeďte se pouze na dějovou stránku. Ponechte stranou pozdější zdůvodnění a poznámky starozákonních vykladačů: Ex 12, 24-27, popř.12,15-20 (Izrael měl v rozhodující noci vyjít a nemohl tedy ještě po sedm dní slavit tak, jak to předepisuje Ex 12,15-20).

– **ustanovení hodu beránka** (Ex 12,1-12) je jakási ‚agenda', která ovšem není vytržena z dění, ke kterému se vztahuje, ale je pevně do něj zakomponována. I když konečná podoba paschální slavnosti vznikala dlouho slučováním dvou slavností (hod beránka a jedení nekvašených chlebů), konečná podoba přesně vystihuje základní polohy zvěsti o vysvobození z Egypta: darovaná milost a možnost nového začátku.

– rozhodující je **poutnický charakter svátku** (v.11) – vyjití z nesvobody k Boží budoucnosti. Svátek má naprosto jiný charakter než svátky jiných náboženství. V pohanství se oslavující vrací prostřednictvím rituálu k ideálnímu, starému zlatému času. Napodobovali boha nebo se s ním ztotožňovali pomocí určitého úkonu, aby dosáhli úspěchu, dospělosti, plodnosti

polí, popř. zvířectva a často i žen, vítězství ve válce, aj. Při takovém rituálu byla obětována zvířata i lidé, někdy i prvorození. U pohanských obřadů bylo hlavní starostí dokonalé provedení tohoto náboženského obřadu podle pevného scénáře. Pohanské kulty nevedly k odpovědnosti a k důvěře. Obracely člověka k minulosti a věčnému opakování již vytvořených scénářů. U Izraele byl obřad také upomínkou na vysvobození. Upomínka však byla pobídkou k novému, aktuálně se osvědčujícímu aktu víry. Poutnická podoba svátku nasměrovává k budoucnosti – k pravdě, která přichází. Putování Izraele není chození v kruhu věčných a nalinkovaných opakování. Izrael je otevřen k 'přicházejícímu'. Podobně křesťané očekávají druhý příchod Ježíše Krista, ne věčné opakování katastrof (Zj).

– **pobití prvorozených** není Hospodinova pomsta za utrpení Izraelců v Egyptě. Prvorození měli v starém Orientě zvláštní postavení: prvorozený přebíral kněžskou úlohu po otci. V Egyptě (i v jiných náboženských systémech) byl zasvěcený božstvu. Proto pobitím prvorozených budou postižena „Hospodinovými soudy všechna egyptská božstva“ (v. 12). Smrt prvorozených znamená, že egyptská říše se najednou octla bez budoucnosti. Božstva, kterým prvorozenci byli zasvěceni, jsou odhalena jako falešné modly, které své svěřence nedokáží ochránit.

Spíše než o pobíjení bychom proto měli mluvit o ideologickém a náboženském ochromení Egypta. Mocní se neradi vzdávají čehokoli, proto k propuštění Izraele dochází teprve poté, co jsou v základu ochromeni. Neotřesitelné ideologie se hroutí pod nárazy Hospodinových soudů. Egypt, tj. symbol stability, je 'poražen' poutníky.

– **při slavení paschy hrají svou roli i děti**. Jejich **otázka** (Ex 12,26) vlastně otevírá hod Beránka. Připomínka základní události víry, má k víře inspirovat nejmladší generaci. I to je jeden z motivů, kterým můžete do vyprávění vstoupit. Děti jsou zvyklé, že v církvi začíná všechno „od dospělých“ (zvěstováním a katechezí počínaje). Při rozpomínce na základní spasitelský čin se však začíná od nich.

– **Hospodin šel před nimi** – nechcete-li, aby příběh zůstal uzavřen jen uvnitř „slavení“ Velikonoc, můžete uzavřít motivem Ex 13,17-22: Hospodin svůj lid vede – ale nikoli krátkou prošlapanou „širokou“ cestou, nýbrž zdlouhavější, neznámou, neprošlapanou, „úzkou“ pouštní stezkou. Ale právě na této cestě je ve dne i v noci se svým lidem.

ÚSKALÍ TEXTU

– **dětské vnímání oběti zvířete** se nesoustředí v prvé řadě na zástupnost, ale na „zbytečnou“ smrt konkrétního zvířete. Pozor tedy, aby líčení paschy nepodpořilo scestné předporozumění – totiž aby nevyznělo jako líčení krvelačných lidí, kteří každoročně zbytečně pobíjejí stovky mladých beránků. Beránek je vybrán ze stáda – a z lidského hlediska jen s bolestí lze obětovat zvíře, které s vámi (byť jen po několik dní) společně žije. Přinejmenším má být naznačeno, že k svobodě je těžké a bolestné putování a není to zadarmo. To poznali všichni teoretikové i praktikové nenásilného boje proti diskriminaci: Gándhí, Martin Luther King.

– na příběh **nelze zpětně vztahovat** ‚moderní‘ měřítka humanity, vypreparovaná mimo kontext biblického myšlení a vypravování. Vyprávění jde o to zdůraznit, že Božím služebníkem na cestě k vysvobození se vposledu stává i smrt, před kterou se jinak člověk úzkostlivě chrání. Pokud vyprávíte jen mladším věkovým kategoriím, můžete se soustředit především na motiv spěšného odchodu z Egypta – ve chvíli, kdy Mojžíš ohlásí, že k tomu Hospodin otevřel příležitost.

– zvídavé otázky dětí, **jak se to ‚pobití‘ vlastně odehrálo**, kdo ho uskutečnil, se nesnažte vysvětlit tím, že Hospodin měl v záloze nějaký tajný oddíl věrných, který tuto práci vykonal. Na celý Egypt by nestačil oddíl věrných, ani celý Izrael. Ponechte ‚pobití‘ prvorozených v oblasti tajemství, která nerozlouskneme technickými triky. I v politických, ale i v církevních dějinách občas narazíme na ‚zmrtvění‘ dosud všemocných organizací, a dochází ke zrodu nových společenství.

– o slavení hodu beránka **nemluvte jen v minulém čase**. V židovských rodinách je to pořád svátek plný živé a aktuální radosti z vysvobození.

– důraz na dětskou roli při slavení paschy nemusí nutně vyústit v otázku, zda (či tvrzení, že) děti mají **přistupovat k Večeři Páně**. Můžeme o tom v této souvislosti hovořit – ale jako prvotní zdůrazněme, že děti mají u slavení paschy své místo, dává se jim slovo – je prostor pro jejich **otázku** (Ex 12,26) – a na tuto otázku zaznívá odpověď – věta, která jako kratičký příběh shrnuje čin vysvobození (26,27, srvn Dt 6, 21nn). Respekt k dětem v církvi se tedy nemusí nejprve projevovat tím, že mají účast na „jídle“, ale že „u jídla“ nejsou okřikovány, mají prostor pro otázky a vypráví se jim příběh o spasitelném činu Hospodinově.

– upozorněte děti, že cesta do zaslíbené země není turistický výlet, z kterého se vracíme zase zpátky domů, ale zásadní změna života: z otrocké klece na cestu, jejíž konec je zatím v nedohlednu.

POMŮCKY

– zpracování tématu v rodinné katechetické příručce Hrajeme si v Boží zahradě (EMAN 1998), str. 55

– nádobí k VP, křesťanské symboly, obrázek oltáře; beránek (reformační symbol – symbol Jednoty bratrské).

MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU

Otázky pro mladší i střední a starší školní věk

– slavíte rádi narozeniny, Vánoce, Velikonoce? Co připomínají? Jak se při nich scházíme? Máme nějaké ustálené zvyky při našem slavení (narozenin, Vánoc, Velikonoc)?

(Tato otázka a navazující rozhovor vám umožní začít spíše „informovat" o tom, že existuje Hod beránka a na jaký příběh navazuje)

– už jste někdy při nějaké důležité příležitosti dostali prostor, abyste sami jako děti něco řekli, něčím přispěli? Např. když se chystá svatba, sváteční bohoslužby, promoce či hostina při podobné příležitosti… – jsou přitom dospělí soustředěni jen na sebe, nebo si také všímají vás, dětí?

(Tato otázka vám umožní začít přímo od dětí – většinou mají zkušenost, že jsou při takových příležitostech přehlíženy a okřikovány, biblické vypravování však s nimi počítá a dává jim místo hned v centru dění)

Už jste se stěhovali? Připravovali jste to dlouho? A už jste slyšeli o uprchlících – nebo je viděli v televizi? Mají ti čas na dlouhé balení?

(Tato motivace předjímá návaznost na „exodický" důraz příběhu. Zároveň může objasnit důležitý rozdíl, totiž, že naše zkušenosti se v tomto bodě liší – neprožili jsme /až na výjimky/ to, co prožívali ti, o nichž si vyprávíme)

OSNOVY VYPRÁVĚNÍ

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Mladším dětem můžete vyprávět podle Tinie de Vries, Tím vše začíná, s 64-65. V tom případě užijte motivace o nenadálosti odchodu uprchlíků.

I. Motivace – rozdíl mezi stěhováním a útěkem

II. V izraelských domácnostech se hoduje navečer a ve spěchu

III. Děti se ptají, co se děje a otcové odpovídají

IV. Přichází pokyn – je třeba rychle odejít

V. Zástup jde v čele s Mojžíšem

Nebo můžete vyjít od motivu „slavení s dětmi“, připomenout si, co slavíme, zda a jakou na tom mají děti aktivní účast a pak vyprávět o paschální slavnosti, která dětskou otázkou začíná (podobné zpracování najdete v knize Hrajeme si v Boží zahradě – viz pomůcky – budete-li se jím inspirovat, uvědomte si, že zde ovšem autor nemyslí v prvé řadě na vyprávění příběhu o vysvobození, ale chce přiblížit slavení paschy a následně Večeře Páně).

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk

Jako základní motiv můžete vzít odpověď otce na otázku syna – Ex 12,27: Když (Hospodin) udeřil na Egypt, naše domy vysvobodil. Hrozivost a nenadálost vysvobození by pak celé vyprávění mělo zpřítomnit. Celé vyprávění může znít jako vyprávění otce pro syna. Jednotlivé pasáže příběhu může „otec“ propojit s tím, co se při hodu beránka užívá (hořkost otroctví – hořké byliny, napínavost chvíle před odchodem – jíme s poutnickými holemi, význam vylité beránkovy krve, placky). Rozhodnete-li se pro tento způsob vyprávění, může vám pomoci první nebo druhá navržená motivace.

I. Motivace

II. Izraelská rodina sedí u stolu a dítě se ptá: Proč jsme se tu sešli?

III. Otec vypráví příběh vysvobození – faraónova zatvrzelost

IV. Otec vypráví – Mojžíšův příkaz vzít si beránka a připravit večeři

V. Znamení na dveřích a hodování ve chvatu

VI. Pobití prvorozených – egyptská sebejistota je ochromena v základech

VII. Farao vyhání Izraelce

VIII. Cesta pouští – putování vysvobozených začíná

VYPRÁVĚNÍ

I. MOTIVACE

Možná, že znáte někoho, kdo se stěhoval. Nebo jste se sami stěhovali. Jak takové stěhování probíhá? Jak se na ně člověk připravuje? Co je k tomu všechno potřeba?

Lidé se ale někdy stěhují nedobrovolně. Třeba běženci, kteří utíkají před válkou. Jak to jejich stěhování vypadá? Čím se od toho prvního liší?

II. IZRAELSKÁ RODINA SEDÍ U STOLU A DÍTĚ SE PTÁ, PROČ JSME SE SEŠLI

I dnešní příběh je o takovém stěhování. O vyjití Izraele z Egypta. Byla to dlouho a toužebně očekávaná událost. Proto se dodnes na jeho připomínku slaví veliká slavnost. Vlastně je to největší židovský svátek: Velikonoce, kterým se hebrejsky říká pascha. Scházejí se celé rodiny, sednou si kolem stolu a nejmladší dítě se zeptá: „Proč jsme se tu sešli?“ A otec vždy znovu vypráví:

III. FARAÓNOVA ZATVRZELOST

Farao byl ochoten propustit Izraelce k Hospodinově slavnosti – ale beze stád, aby se tento pastevecký lid musel dobrovolně do Egypta vrátit. Takhle to však Bůh nechtěl. Tehdy se Mojžíšovy a faraónovy cesty nadobro rozešly. „Odejdi ode mne. Dej si pozor, ať mi už nepřijdeš na oči. Neboť v den, kdy mi přijdeš na oči, zemřeš!“ To byla poslední slova, která farao k Mojžíšovi pronesl.

Jenže na Egypt má přijít ještě jedna rána. Ta nejtvrdší. Zemřou všichni prvorození. Zemřou ti, kdo podle tehdejšího práva přebírali kněžskou úlohu po otci. Zemřou ti, kdo byli v Egyptě zasvěceni božstvu. Devět ran už udeřilo na Egypt. Devětkrát se Mojžíš za Egypt u Hospodina přimlouval. Kdo se přimluví teď?

IV. MOJŽÍŠ DÁVÁ PŘÍKAZ VZÍT BERÁNKA A PŘIPRAVIT VEČEŘI

Hospodin řekl Mojžíšovi a Áronovi: „Tento měsíc bude pro vás začátkem měsíců. Bude pro vás prvním měsícem v roce.“ To, co se teď stane, bude novým počátkem. Od této události se budou Izraelci vždy znovu odrážet. Tady budou znovu a znovu začínat.

Přichází poslední rána. Ale ti, kdo Hospodinu uvěřili, kdo mu důvěřují a kdo se na něho spolehli, mají být zachráněni. Těm chce Hospodin dát možnost znovu začít. „Vezměte ročního beránka, vyberte takového, který je úplně bez vady, a obětujte ho Hospodinu. A jeho krví označte veřeje svých dveří. Potom beránka upečte a až bude čas, tak společně povečeřte. Na chleba ani nezadělávejte, protože odchod bude tak rychlý, že by chleba ani nestačil vykynout. Ať vaše ženy upečou jen placky z nekvašeného těsta. A ať nezapomenou na omáčku z hořkých bylin. To abyste si vždycky připomínali, jak hořké bylo žít v otroctví.“ Tak zněl Mojžíšův vzkaz Izraelcům.

Byly to zvláštní rozkazy. Možná, že nad nimi mnozí kroutili hlavou. A možná, že ani ne, vždyť tehdejší lidé uvažovali docela jinak, než my. V každém případě však ti, kdo uposlechli a podle těch zvláštních příkazů se zařídili, byli zachráněni.

V. ZNAMENÍ NA DVEŘÍCH A HODOVÁNÍ VE CHVATU

Izraelci byli svědky všech Hospodinových znamení, viděli všechny rány, které postihly Egypt. Viděli i jejich následky. I těm největším skeptikům bylo jasné, že to Hospodin se svou

pomocí myslí vážně, že se vysvobození blíží a že to už nebude dlouho trvat. A tak v rychlosti označili své veřeje krví obětovaného beránka a zasedli ke stolu. Už byli oblečeni na cestu, to nejnutnější už bylo sbaleno. Teď už jen čekají na povel k odchodu.

VI. POBITÍ PRVOROZENÝCH – EGYPTSKÁ SEBEJISTOTA JE OCHROMENA V ZÁKLADECH

Právě tehdy přichází na Egypt poslední rána. Nejtěžší. Nejkrutější. Teď už faraónovi musí dojít, že zápas s Hospodinem prohrál. Umírají prvorození. Umírají zasvěcenci. A božstva, kterým byli zasvěceni, nezasáhla! Nikoho nezachránila. Nikoho neochránila. Dovolila, aby byla zničena sama budoucnost Egypta. Dovolila, aby ta silná a prosperující země byla poražena. Dovolila, aby ten symbol stability byl pokořen. Všude proto nářek a pláč! Jen v izraelských domácnostech se netruchlí. Tam se nechystají na cestu posledního rozloučení. Tam se chystají na cestu ke svobodě. Vstříc novému počátku.

VII. FARAO VYHÁNÍ IZRAELE

Stalo se to ještě v noci. Farao a ostatní Egypťané vstali a naléhavě prosili Izraelce, aby už konečně odešli. Dokonce jim dávají zlato a stříbro. Jen ať už jsou pryč! A tak Izraelci vzali všechno, co stačili sbalit, sehnali stáda, ženy vzaly zbytky těsta na chléb, které skutečně ještě nevykynulo, a vydali se na cestu. Všechno se událo tak rychle, že si ani nestačili připravit potravu na cestu.

Po čtyřech stech třiceti letech opouštějí Izraelci Egypt. Opouštějí zemi, kde se stali otroky, a vydávají se za Hospodinem, Bohem svých praotců, který je vede do svobody.

VIII. CESTA POUŠTÍ – PUTOVÁNÍ VYSVOBOZENÝCH ZAČÍNÁ

Hospodin byl stále se svým lidem. Neopouštěl ho ve dne ani v noci. Ve dne to bylo, jako by je doprovázel ve sloupu kouře, v noci ve sloupu ohnivém. Tak bytostně cítili Izraelci Boží přítomnost. Tak zřejmé bylo jeho vedení. Byl jim byl tak blízko, že ho skoro mohli chytit za ruku. Nejkratší cesta vedla přes zemi Pelištejců, ale to by se neobešlo bez boje. Proto je Hospodin raději vedl delší, ale bezpečnější a klidnější cestou přes poušť.

MODLITBA

Hospodine, ty si tak mocný, že můžeš vysvobodit lidi i z toho nejtěžšího otroctví. Děkujeme ti za to, že i my můžeme slavit Velikonoce; že i my se smíme radovat ze svobody, kterou jsi nám dal; že ani my už nemusíme být otroky – hříchu, nenávisti, nelásky vůči druhým. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

– ptáte se rodičů, proč slavíme Velikonoce, Vánoce, o čem jsou? Měli by vám to vysvětlit rodiče doma, nebo spíš v NŠ?

– připomeňte některá biblická místa, která zmiňují vyvedení z Egypta (žalmy, knihy výpravné i prorocké)

– v kterých zemích asi mezi křesťany vyznívá příběh o vyvedení z Egypta nejpůsobivěji? Tam, kde: jsou křesťané v postavení spokojených občanů – patří k chudým – tvoří uznávanou elitu společnosti – jsou pronásledováni – nevidí možnost, jak změnit těžké životní podmínky…

– víte, z kterých zemí dnes lidé utíkají před nelidskými poměry? Víte, kde se ve vašem okolí nalézá uprchlický tábor?

– jaký je rozdíl mezi poutníkem, uprchlíkem a turistou?

– vzpomenete si, kdo byl v letošních vyprávěních pozván „vydat se na cestu“?

– víte, že se 2. Mojžíšově říká „Exodus“? Zjistěte, co to slovo znamená.

– je pro vás symbol poutníka: něčím neznámým – nepříjemným – málo svátečním – nedůstojným? Znáte nějaké příběhy, kde lidé putují z místa na místo?

– Zkuste najít kladné rysy poutníka: (objevuje nové, není svázaný poměry, překračuje zvyklosti domorodců, nese zvěst o přicházející budoucnosti, zná různé lidi, různé tradice, váží si každé chvíle setkání, očekává, je vděčný, nebere nic se samozřejmostí, aj.)

Odkaz na pracovní list
22 Hod beránka a vyvedení z Egypta
22 Hod beránka a vyvedení z Egypta - st
Odkaz na píseň
Posila na cestu (SV135)
Svobodná zem (SV288)

Má duše Boha velebí (EZ627)

Moc předivná nás tiše obestírá

Buď vůle tvá, buď vůle tvoje všude tam

Oheň plál (SV234)

Za ty, kdo hladem trpí a bídou (EZ621)

Cílová skupina

Mladší školní

Starší školní

Katechetické cykly

Pozvání na cestu Starý zákon 1

Biblický odkaz (kat)

Exodus 11,1

Exodus 12,1–36